

अपसामान्य वर्तन: असे वर्तन ज्यामुळे मनस्ताप किंवा अक्षमता आणि अहितकारिता निर्माण होते, जे व्यक्ती किंवा समाजाकरिता संकटग्रस्त किंवा धोकादायक ठरते.

अपसामान्य मानसशास्त्र: मानसशास्त्राची अशी शाखा ज्यामध्ये सर्वसामान्य वर्तनापेक्षा निराळ्या, भिन्न वर्तनाचा अभ्यास केला जातो.

प्रगमन प्रगमन संघर्ष: जेव्हा एखादी व्यक्ती एकाच वेळेला दोन किंवा त्यापेक्षा अधिक, तुलनेने समान अशा सशक्त तसेच विसंगत प्रेरकांकडे आकर्षित होते तेव्हा संघर्षमय परिस्थितिचा अनुभव येतो.

अष्टांग योग: पतंजली यांनी मांडलेला सिद्धांत यामध्ये यम, नियम, आसन, प्राणायाम, प्रत्याहार, धारणा, ध्यान, समाधी या ८ गोष्टींचा समावेश आहे.

वर्जन वर्जन संघर्ष: जेव्हा एखाद्या व्यक्तीला नकारात्मक पैलू असणाऱ्या दोन किंवा त्यापेक्षा जास्त परिस्थितींची तुलना करून त्यातील एकाची निवड करण्यास भाग पाडले जाते तेव्हा या संघर्षाचा अनुभव येतो.

वर्तन: आंतरिक किंवा बाह्य स्वरूपातील विविध उत्तेजकांकरिता संघटित शरीर रचनेने दिलेला प्रतिसाद.

धमकाविणे: शक्ती आणि प्रतिष्ठा मिळविण्यासाठी व्यक्तींद्वारे केले गेलेले आक्रमक वर्तनाचे रूप.

केंद्रीय अथवा मध्यवर्ती चेत्यासंस्था : चेत्यासंस्थेच्या या भागामध्ये मेंदू आणि मज्जारज्जू यांचा समावेश असतो.

बालमानसशास्त्र: मानसशास्त्राच्या या शाखेमध्ये बाल्यावस्थेमध्ये होणाऱ्या जैविक, भावनिक आणि मानसिक परिवर्तनांचा अभ्यास केला जातो.

चिकित्सा मानसशास्त्र: मानसशास्त्राच्या या शाखेमध्ये मानसिक आजाराचे निदान तसेच चिकित्सा (ट्रिटमेंट) केली जाते.

बोधात्मक मानसशास्त्र: मानसशास्त्राच्या या शाखेमध्ये उच्च मानसिक प्रक्रिया जेसे की विचार करणे, तर्क करणे, भाषा विकास या गोष्टींचा अभ्यास केला जातो.

प्रेरकांतील संघर्ष : हा संघर्ष जेव्हा एखादी व्यक्ती एकाच वेळेला दोन किंवा त्यापेक्षा अधिक, तुलनेने समान अशा सशक्त तसेच विसंगत प्रेरकांमध्ये निवड करण्यासाठी तुलना करते तेव्हा निर्माण होतो.

गर्भधारणा : बीजांड व शुक्राणू यांच्या संयोग निर्मितीतून झालेली गर्भधारणा म्हणजे आयुष्याची सुरुवात.

सहमंत्रण मानसशास्त्र: मानसशास्त्राच्या या शाखेमध्ये वागणुकीच्या सौम्य समस्यांवर काम केले जाते, जसे की कार्यकालीन आणि कुटुंबातील समस्यांचे समायोजन.

अव्यक्त वर्तन: यांमध्ये अशा प्रतिसादांचा समावेश असतो जे प्रत्यक्षरित्या दिसून येत नाहीत परंतु विचार करणे, भावना इत्यादी वर्तनांमधून सुचविले जाऊ शकतात.

गुन्हेगारी मानसशास्त्र: मानसशास्त्राच्या या शाखेमध्ये गुन्हेगारीमागील कारणे ओळखणे, गुन्हेगारी वर्तनाला नियंत्रित करण्याकरिता प्रतिबंधात्मक उपाय सुचविणे, तसेच गुन्हेगारांचे पुनर्वसन करणे इत्यादी गोष्टींवर काम केले जाते.

दिवास्वप्न: ही एक संरक्षण यंत्रणा आहे यामध्ये तो किंवा ती अप्रिय, कंटाळवाण्या तसेच निराशाजनक परिस्थितीतून अशी कल्पना करत बाहेर पडतात की, ते त्यांना आवडणारे त्याचबरोबर त्यांना आनंददायक वाटेल असे काहीतरी करीत आहेत.

विकास: परिपक्वता आणि अध्ययनाच्या परिणाम स्वरूप अपेक्षित आकृतीबंधात निर्माण होणाऱ्या बदलांची प्रगतीशील मालिका.

वैकासिक मानसशास्त्र: यामध्ये गर्भधारणेपासून ते मृत्यूपर्यंतच्या वागणुकीमध्ये परिपक्वन तसेच अध्ययनाच्या परिणामांतील बदलांचा अभ्यास केला जातो.

विकास कार्य: अर्थात विशिष्ट विकासावस्थेतील विकास बदलांबाबत सामाजिक अपेक्षांचा संच होय.

विकिरण: जेम्स मारसियाच्या म्हणण्यानुसार, कुमारांना ओळखण्याची स्थिती म्हणजे जे स्वतःच्या ओळखीसाठी कोणत्याही प्रकारचे अन्वेषण करीत नाहीत किंवा वेगवेगळे पर्याय देखील शोधत नाहीत. तेथे वचनबद्धतेचा अभाव असतो.

विस्थापन: ही एक संरक्षण यंत्रणा आहे ज्यामध्ये अन्य वस्तू किंवा व्यक्तींवर आवेगाचे पुनर्निर्देशन केले जाते. त्या वस्तू किंवा व्यक्ती आवेगाचे स्रोत नसतात.

त्रस्तता: हा ॲन्ड्रेनलिन तसेच कॉर्टिसोल यांसारख्या आपातकालीन प्रतिसाद संप्रेरकांसह तणावाचा नकारात्मक प्रकार आहे.

शैक्षणिक मानसशास्त्र: मानसशास्त्राच्या या शाखेमध्ये अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेवर काम केले जाते, तसेच याचे उद्दिष्ट प्रभावी अध्ययन अध्यापन पद्धती निर्माण करणे हे आहे.

तपशीलवार सराव: माहितीला अर्थपूर्ण बनविण्याची तसेच LTMमध्ये आधीपासूनच अस्तित्वात असलेल्या माहिती बरोबर ती माहिती जोडण्याची प्रक्रिया.

उदासीनता: ही एखाद्या मुलाची स्वकेंद्रित होण्याची प्रवृत्ती असते तसेच मूल परिस्थितीकडे इतर लोकांच्या दृष्टीकोनातून पाहण्यास असमर्थ असते.

भ्रूण अवस्था: गर्भधारणेनंतर तिसऱ्या आठवड्यापासून ते नवव्या आठवड्यापर्यंत सुरू राहणारी प्रसवपूर्व अवस्था.

भावनिक बुद्धी: भावनात्मक माहितीवर अचूकपणे प्रक्रिया करण्यासाठी आवश्यक कौशल्यांचा संच.

अंतःस्रावि ग्रंथी: या ग्रंथी संप्रेरके तयार करतात आणि ते हार्मोन्स थेट रक्तामध्ये स्रावित केले जातात.

घटना स्मृती : वेळ आणि स्थळांशी संबंधित अनुभव तसेच विशिष्ट घटनांची स्मृती.

युस्ट्रेस : हा ताणाचा सकारात्मक प्रकार आहे याचा प्रेरणा, कार्यप्रदर्शन तसेच भावनात्मक आरोग्यावर फायदेशीर प्रभाव पडतो.

बहिःस्रावी ग्रंथी: या ग्रंथी रासायनिक स्राव निर्माण करतात आणि ते अंतःत्वचेच्या बाहेरील बाजूस सोडतात. त्यांचे स्राव रक्तामध्ये मिसळले जात नाहीत.

प्रायोगिक मानसशास्त्र : मानसशास्त्राच्या या शाखेमध्ये मानवी वर्तनाच्या मूलभूत कारणांचा अभ्यास करण्यासाठी प्रयोग करण्याच्या पद्धतींवर काम केले जाते.

व्यक्त स्मृती : तथ्य आणि घटनांच्या सावध आठवणी, याला घोषणात्मक स्मृती म्हणूनही ओळखले जाते.

गर्भावस्था: गर्भधारणेनंतर २८व्या आठवड्यापासून ते जन्मापर्यंतची प्रसवपूर्व अवस्था.

प्रकाशझोत स्मृती : अत्यंत क्लेशदायी घटनेशी संबंधित भूतकाळातील एखादी ठळक स्मृती.

स्व ओळखा विमोचन रोध : किशोरवयीन मुला-मुलीला ओळखण्याची स्थिती जे इतरांनी त्यांच्याबाबत घेतलेले निर्णय तसेच ते कसे असावेत याबाबतच्या इतरांच्या अपेक्षा मान्य करतात.

लिंग ओळख: एखाद्याच्या स्वतःच्या लैंगिकतेविषयीच्या धारणा ज्या त्यांच्या जन्माच्या लिंगाशी संबंधित असू शकतात किंवा असू शकत नाही.

भ्रूणावस्था: गर्भधारणेपासून ते दोन आठवड्यांच्या काळातील प्रसवपूर्व अवस्था .

संप्रेरक: हे अंतःस्रावी ग्रंथींद्वारे तयार झालेले रासायनिक स्राव असतात. यांना वाढीसाठी, विकासासाठी तसेच भावनिक समायोजनासाठी महत्त्वाचे मानले जाते.

अतिताण : परिस्थितीच्या अतिरिक्त मागण्यांसाठी दिली जाणारी तीव्र स्वरूपाची शारीरिक तसेच मानसिक प्रतिक्रिया.

स्व- ओळखीबाबत पेचप्रसंग : स्व ओळख बाबत संभ्रम निर्माण होणारी अवस्था. हा पेचप्रसंग किशोरवयातील साधारणपणे सर्व मुला-मुलींनी अनुभलेले असतात.

तादात्म्यीकरण : चिंता हाताळण्यासाठी इतर कोणासारखे बनण्याचा प्रयत्न करणारी संरक्षण यंत्रणा.

आदर्श स्व: कार्ल रोजर्सने वर्णन केल्यानुसार 'स्व' चा प्रकार जो एखाद्या व्यक्तीने बनविलेल्या आदर्श प्रतिमेचे प्रतिनिधित्व करतो.

अव्यक्त स्मृती : यालाच प्रतिक्रियात्मक स्मृती म्हणूनही ओळखले जाते, हा स्मृतीचा एक असा प्रकार आहे ज्यामध्ये कौशल्ये तसेच प्रक्रियांची माहिती असते.

संस्करण व्यवस्थापन: एखाद्या परिस्थितीमध्ये इतरांवर इच्छित छाप पाडण्यासाठी एखाद्याच्या वर्तनावर जाणीवपूर्वक नियंत्रण ठेवण्याचा मार्ग.

औद्द्योगिक मानसशास्त्र: मानसशास्त्राची अशी एक शाखा जी कार्यस्थळावरील लोकांच्या वर्तनास प्रभावित करणाऱ्या घटकांशी संबंधित आहे. जसे की, निवड, प्लेसमेंट, प्रेरणा, कामाचे समाधान इत्यादी.

अर्भकावस्था: जन्मानंतर दुसऱ्या आठवड्यापासून ते दोन वर्षांपर्यंतचा कालावधी.

व्यत्यय : मागील किंवा नंतरच्या अध्ययनातील व्यत्ययाच्या परिणाम स्वरूप वर्तमानातील आवश्यक माहिती विसरणे या गोष्टीला स्पष्ट करणारा हा सिद्धांत आहे.

कफ प्रकृति: आयुर्वेदामध्ये, कफ हा तीन दोषांमधील एक दोष आहे. ज्या लोकांची कफ प्रकृति असते त्यांच्यामध्ये शांतता, लवचीकता, संयम आणि काळजी यांसारख्या गुणधर्मांचा समावेश असतो.

दीर्घकालिक स्मृती : ही एक सुसंगठित प्रणाली आहे, जेथे जास्त कालावधीसाठी माहिती साठविली जाते.

परिपक्वण: विकास होत असताना योग्य वेळी आनुवंशिक संभाव्य गोष्टींचे नैसर्गिकपणे उलगडणे .

स्मृती: भूतकाळातील माहिती साठविणे, ती ग्रहण करणे (तिचा उपयोग करणे), ती परत मिळविणे यांच्याशी संबंधित प्रक्रिया म्हणजे स्मृती होय.

बिंदुपथ पद्धती: वास्तविक ठिकाणे किंवा गोष्टींशी संबंधित काल्पनिक मार्ग तयार करून लक्षात ठेवण्याची किंवा आठविण्याची पद्धत

स्मृत्योपयोगी साधन: स्मृती उपकरणांकरिता सामूहिक नावे आहेत जी माहिती आणि संकल्पना लक्षात ठेवण्यासाठी मदत करतात.

नवजात अवस्था : यामध्ये जन्मानंतर दोन आठवड्यांच्या कालावधीचा समावेश असतो.

चेतासंस्था : चेतावेग असलेल्या सर्व चेता(नव्हर्ज) निर्माण करणारी संस्था.

चेतापेशी: चेतासंस्थेला निर्माण करणाऱ्या विशिष्ट प्रकारच्या पेशी. या पेशी मेंदू तसेच इतर अवयवांपासून येणाऱ्या चेतावेगांना प्राप्त करतात आणि त्यांचे प्रक्षेपण करतात.

प्रसामान्य वर्तन: म्हणजे समाजातील अधिकतर लोकांच्या वर्तनाचे सामान्य स्वरूप होय. हा एक योग्य निकषांवर सामाजिक मानदंडांचे पालन करणारा वर्तनाचा प्रकार आहे.

व्यक्त वर्तन: या वर्तनामध्ये चालणे, बोलणे, नाचणे इत्यादी सारख्या प्रत्यक्ष दिसणाऱ्या प्रतिसादांचा समावेश आहे.

व्यक्तिगत त्रस्तता: यामध्ये अत्यंत अस्वस्थता निर्माण करणाऱ्या लोकांबाबत तसेच घटनांबाबत दिलेला व्यक्तिगत प्रतिसाद असतो.

पित्त: आयुर्वेदामध्ये पित्त हा तीन दोषांमधील एक दोष आहे. पित्त प्रकृति असणाऱ्या व्यक्ति ह्या हुशार तसेच शीघ्रकोपी असतात.

प्रसवपूर्व अवस्था: गर्भधारणेपासून ते जन्मापर्यंतचा गर्भावस्था काळ.

उत्तरलक्षी व्यत्यय: गतकाळात शिकलेल्या साहित्यामुळे नव्याने शिकलेले साहित्य आंशिक रूपात किंवा पूर्णपणे विसरणे.

प्रक्षेपण : ही संरक्षण यंत्रणा आहे

मनोविश्लेषण: हा डॉ. सिग्मंड फ्रॉइड यांनी प्रस्तावित केलेला सिद्धांत आहे यामध्ये स्वतःच्या अचेतन पैलूंवर जोर दिला आहे.

मानसशास्त्र: मानवी वर्तन तसेच मानसिक प्रक्रियांचे विज्ञान.

सुसूत्रीकरण: तर्कसंगत परंतु चुकीच्या कारणांसह अस्वीकार्य परिस्थितीची सारवासारव करणारी सुरक्षा यंत्रणा. यालाच कोल्ह्याला द्राक्षे आंबट या वृत्तीनेही ओळखले जाते.

वास्तव स्व : वास्तवात असलेला स्व.

वास्तविक संवेदन: या संवेदनमध्ये वास्तवातील उद्दिष्टे मान्य केल्यानंतर स्वतःबरोबर इतरांच्याही अपेक्षांचा समावेश असतो.

प्रत्यावहन : ही एक स्मृतीचे मापन करण्याची पद्धत आहे. यामध्ये काही धागेदोरे किंवा संकेतांच्या सहाय्याने माहितीची पुनःप्राप्ती केली जाते.

प्रत्याभिज्ञान: ही एक स्मृतीचे मापन करण्याची पद्धत आहे. यामध्ये एखाद्याने गतकाळात शिकलेल्या गोष्टींना ओळखायचे असते ज्या वर्तमानात वेगळ्या संदर्भात प्रस्तुत केल्या आहेत.

पुनरध्ययन: ही एक स्मृतीचे मापन करण्याची पद्धत आहे. यामध्ये काही काळानंतर त्याच साहित्याचे

अबोध दमन : ही एक मूलभूत संरक्षण यंत्रणा आहे. यामध्ये एखादी व्यक्ती अस्वीकार्य आणि वेदनाकारी स्मृतींना अचेतन अवस्थेत ढकलून देते. त्या पूर्णपणे विसरल्या जातात.

पूर्वकालिक व्यत्यय: नव्याने शिकलेल्या साहित्यामुळे गतकाळात शिकलेल्या साहित्याची माहिती थोड्याफार प्रमाणात किंवा पूर्णपणे विसरली जाते.

स्व : प्रत्येक व्यक्तीच्या त्यांच्या स्वतःबद्दल असलेल्या संपूर्ण संवेदना.

स्व - भान : ही एक गुणवत्ता आहे किंवा हा एक असा गुणधर्म आहे ज्यामध्ये स्वतःच्या विचार, भावना, वर्तन तसेच गुणधर्मांचे सचेतन भान असते.

स्व संकल्पना: स्व संकल्पनेला प्रत्येक व्यक्तीच्या त्यांच्या स्वतःबाबत असलेल्या संपूर्ण संवेदनांच्या रूपात परिभाषित केले जाते किंवा शिकलेल्या धारणा, दृष्टीकोन आणि मतांची संपूर्ण जटिल संघटित आणि गतीशील प्रणाली जी प्रत्येक व्यक्तीला तिच्या किंवा त्याच्या व्यक्तिगत अस्तित्वाबाबत सत्य सांगते.

स्व सामर्थ्य : स्व सामर्थ्य हा विशिष्ट उद्दिष्ट किंवा काम तडीस नेण्यासाठी लोकांच्या स्वतःच्या क्षमतेवरील विश्वास असतो.

स्व- आदरभाव: सर्व सकारात्मक तसेच नकारात्मक स्व संवेदनांवर आधारित, उच्च किंवा निम्न, एक व्यक्ती म्हणून सर्वसाधारणपणे तुमचे केलेले मूल्यांकन म्हणजेच स्व-आदरभाव असतो.

स्व प्रतिमा: एखाद्याचा स्वतःबद्दल असलेला व्यक्तिगत दृष्टीकोन किंवा मानसिक चित्र

स्व नियमन : सामाजिक निकषांप्रमाणे स्वतःच्या विचारांवर, भावनांवर तसेच कृतींवर नियंत्रण ठेवण्यास सक्षम असणे. स्व-नियमनमध्ये आपल्या क्रिया आणि प्रक्रियांना नियंत्रित ठेवणे आवश्यक असते कारण आपण त्यांच्या परिणांबाबत भाकीत करू शकतो किंवा त्याची कल्पना करू शकतो.

अर्थपूर्ण स्मृती : तथ्य, अर्थ, संकल्पना आणि ज्ञानाचा व्यवस्थित संरचित साठा.

अल्पकालिक स्मृती : अशी अवस्था ज्यामध्ये माहिती केवळ १५ ते ३० सेकंदांपर्यंतच ठेवली जाते. याची मर्यादित क्षमता असते जिला अल्पकालिक स्मृती म्हणतात.

सामाजिक मानसशास्त्र : यामध्ये इतरांद्वारे व्यक्ती कशा प्रकारे प्रभावित होतात तसेच या स्थितीच्या बरोबर उलट कसे होऊ शकते हे समूजन घेतले जाते.

उद्दीपक: उद्दीपक म्हणजे प्रतिसाद देण्याचे प्रमाण वाढविणारी कोणतीही गोष्ट असू शकते. ती आंतरिक किंवा बाह्य असू शकते.

ताण: ताण ही परिस्थितीची मागणी पूर्ण करण्याकरिता शारीरिक किंवा मानसिक प्रतिक्रिया असते जी एखाद्याला मागण्या पूर्ण करण्याकरिता संसाधने पुरविण्यासाठी जबरदस्ती करते.

ताण रोगप्रवणता मॉडेल : या मॉडेलनुसार, विशिष्ट रोग हा आनुवंशिक घटकांबरोबरच जीवन अनुभवांतून उद्भवतो. रोगप्रवणता हा शब्द विशिष्ट रोगाच्या दिशेने जाणाऱ्या व्यक्तीच्या भेद्यतेला संदर्भित करणारा आहे.

उदात्तीकरण: यामध्ये सामाजिकदृष्ट्या स्वीकार्य वर्तनामध्ये अस्वीकार्य सल्ल्यांना वाट करून देण्याला संदर्भित केले जाते.

वात प्रकृति : आयुर्वेदामध्ये वात हा तीन दोषांमधील एक दोष आहे. वात प्रकृति असणाऱ्या लोकांचे गुणधर्म अनिश्चितता, लहरी मनःस्थिती, विचारांतील चढ उतार हे आहेत.

युग्मनज : युग्मनज म्हणजे गर्भधारणेचा परिणाम म्हणून एक अंडपेशी फलित होते.

क्षेत्र भेट

दिव्यांगांच्या शाळांना भेट, मूकबधिरांच्या शाळा, गतिमंदांच्या शाळा, सुधारगृह, व्यसनमुक्ती केंद्र, कारागृह, मानसिक रुग्णालय, आत्महत्याग्रस्त कुटुंब, राष्ट्रीय खेळाडू, सामाजिक कार्यकर्ता, कलाकार इ. (व्यक्तिमत्त्वावर प्रभाव करणारे घटक)

महत्त्वाचे मुद्दे

१. कोणाची भेट घेणार आहात? किंवा कोणत्या ठिकाणी तुम्ही भेट देणार आहात?
२. ऐतिहासिक क्षेत्र, महत्त्व, जागा इ. व्यक्तींची संपूर्ण माहिती.
३. ती जागा किंवा व्यक्ती का प्रसिद्ध झाली?
४. तुमच्या मते त्या व्यक्तीचे मूल्यमापन.
५. तुम्हाला कोणत्या गोष्टी जाणवल्या?

मार्गदर्शक सूचना

१. जागा / व्यक्ती
 २. उद्दिष्ट / जागेला भेट देण्यामागची प्रेरणा / कारण
 ३. भौगोलिक / सामाजिक / शैक्षणिक / मानसशास्त्रीय / आर्थिक घटकांबद्दल माहिती
 ४. जागेचे वर्णन / व्यक्तीची मुलाखत
 ५. माहिती घ्या व त्याचे मूल्यमापन करा.
 ६. या सर्व माहितीचा समाजासाठी तुम्ही कसा वापर कराल?
 ७. तुम्हाला जाणवलेल्या कमतरता/ त्रुटी
 ८. सुधारणात्मक घटक सांगा
 ९. तुमचे मत / अभिप्राय (सकारात्मक / नकारात्मक)
- या सर्व मुद्द्यांच्या आधारे प्रकल्प तयार करा.

गुणांचे विभाजन (२० गुण)

१. क्षेत्र भेट - ५ गुण
२. वर्णन / मुलाखत - ५ गुण
३. लिखाण - ५ गुण
४. सादरीकरण - ५ गुण

सूचना (२० गुणांसाठी)

सूचना

उपक्रम १ – सेमीनार

४/५ विद्यार्थ्यांच्या गटाला पाठ्यक्रमावर आधारित विषय द्यावा. त्यांना PPT, तोंडी सादरीकरणी किंवा पोस्टर / भित्तीपत्रकांच्या / चित्रांच्या सहाय्याने प्रकल्पांचे सादरीकरण करावयास सांगणे.

उपक्रम २ – पुस्तकाची / चित्रपटांचे सादरीकरण (Review)

- पुस्तकाची / चित्रपटांची निवड
- चर्चा
- सादरीकरण (लिखित स्वरूपात)
- उदा. तारे जमीं पर (अध्ययन अक्षमता), देवराई (छिन्नमनस्कता)

उपक्रम ३ – मुलाखत (समुपदेशक, मानसशास्त्र इ.)

उपक्रम ४ – मानसिक आरोग्याबद्दल जाणीवजागृती करणाऱ्या कार्यक्रमांचे आयोजन, नाटक, भित्तीपत्रक

उपक्रम ५ – पाठ्यपुस्तकातील घटकांवर आधारित प्रमाणित मानसशास्त्रीय चाचण्यांचा वापर

उदा. स्व प्रतिष्ठा, भावनिक बुद्धिमत्ता, ताण, समायोजन इ.

उपक्रम ६ – एखाद्या विशिष्ट संकल्पनेवर आधारित प्रारूप (Model) तयार करणे.

उपक्रम ७ – सामाजिक कौशल्यांवर आधारित भूमिका बजावणे.

उपक्रम ८ – क्षेत्र अभ्यास.